

2. Зінченко Н. «Він був виключно українським письменником для української нації»: Іван Франко про ідеологічні твори Івана Нечуя-Левицького // Українське літературознавство. 2014. Випуск 78. С. 187–193.

3. Нечуй-Левицький І. Кайдашева сім'я. Хмари. Київ: Наукова думка, 2001. 504 с.

4. Павличко С. Дискурс модернізму в українській літературі: Монографія. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ: Либідь, 1999. 447 с.

5. Синицька Н. Характерні ознаки інтелектуальної прози // Слово і час. 2003. № 11. С. 75–80.

6. Хропко П. Романи І. Нечуя-Левицького з життя інтелігенції // Українська мова і література в школі. 1988. № 11. С. 3–10.

7. Шкуть Л. Трактуння питань національної історії та культури в романах «Чорна рада» П. Куліша та «Хмари» І. Нечуй-Левицького // Українська мова та література в школі. 1999. № 4. С. 12–28.

Пушкарук Дарина – студентка 3 курсу Факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: українська проза ХІХ століття.

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, асист. Петрович О.Б.

Вікторія Кльоц

ФЕМІНІСТИЧНІ ІДЕЇ КРИЗЬ ТВОРЧУ ПАЛІТРУ НАТАЛІЇ КОБРІНСЬКОЇ

У сучасному світі тема фемінізму є дуже актуальною. У багатьох країнах жінки борються й досі за свої права. Феміністичним рухом жінки намагаються не тільки довести свою значущість у цьому світі, але й порушують

болючі теми, зокрема замовчування насилля, гендерні стереотипи, жінконенависництво, проводять публічні акції за квоти для жінок у політиці, економіці, освіті та охороні здоров'я. Термін фемінізм вперше був вжитий наприкінці XVIII століття соціалістом та утопістом Шарлем Фур'є, який ще в 1808 році заявив, що важливою умовою соціального прогресу є розширення прав жінок.

«Фемінізм – соціально-політичний, культурний та інтелектуальний рух, спрямований як на досягнення рівних прав жінок, так і на встановлення нового порядку, в якому стандарти і система цінностей не визначалися б чоловічими мірками. Фемінізм виростає на ґрунті фундаментальної констатації маскулінного характеру наявної культури та цивілізації.» [2, с. 664-665].

Із 1860-х і до 1920-х років жіночі рухи на Заході також використовували термін «суфражизм» (від англ. *Suffrage* – голос, виборче право), який підкреслював головну вимогу під час першої хвилі фемінізму. Лише з 60-70-х років минулого століття, коли почалася друга хвиля фемінізму, остаточно утвердився термін «фемінізм». Цей етап розпочався з моменту публікації праці Симони де Бовуар «Друга стаття» у 1949 році. У історії фемінізму ще вирізняють третю та четверту (постфемінізм) хвилі.

Фемінізм розвинувся як соціальна теорія і критика патріархату як несправедливого суспільного устрою та руху і підвищив статус жінок у більшості країн.

Мета статті – дослідити розвиток ідеї жіночого руху крізь призму творчості фундаторки українського фемінізму Наталії Кобринської.

Н. Кобринська – яскрава представниця не тільки вітчизняної літератури, а й політики, палка публіцистка, засновниця жіночого руху в Галичині, очільниця першого інституційного структурованого осередку «Товариства руських женщин» в Станіславові.

Творчість письменниці вивчали Т. Гундорова, І. Денисюк, В. Качкан, І. Кейван, К. Кріль, Ю. Кузнецов,

О. Мороз, Ф. Погребенник, Н. Шумило, та ін. Серед сучасних досліджень привертає увагу монографія А. Швець «Жінка з хистом Аріадни: Життєвий світ Наталії Кобринської в генераційному, світоглядному і творчому вимірах».

«У духовному чині Наталії Кобринської органічно поєдналися дві іпостасі – письменниці й громадської діячки, а це нерідко зумовлювало однобічне трактування її постаті [б, с. 11]. Мисткиня твердо відстоювала права й обов'язки жінок, їхнє місце у суспільстві та у сім'ї.

Письменниця формувалась як особистість, насамперед, у родині. Дід Кобринської – І. Озаркевич – відомий як перший популяризатор творів письменників України в Галичині, ініціатор українського театрального аматорства, автор і постановник п'єс І. Котляревського, Г. Квітки-Основ'яненка, С. Писаревського та ін. Батько – депутат галицького сейму та австрійського парламенту, громадський діяч, писав вірші. Йому Наталія завдячує знанням польської, німецької, французької мов. Також вплив на Н. Кобринську мав публіцист і літературознавець Остап Терлецький.

Важливу роль у виробленні аксіологічних засад світогляду письменниці належить М. Драгоманову та І. Франку.

Боротьба за соціальну та індивідуальну гідність жінки, за здобуття її прав займати гідне місце в суспільстві, при кожній нагоді доводити її силу й талант, дані природою – найголовніші завдання жіночого руху, на яких акцентувала Н. Кобринська. «В цім лежить ціла суть так званої жіночої емансипації, – писала вона, – щоби жінка не тільки мала право, але й вміла думати й говорити за себе, а не була вічно сугестійована поглядати за думками мужчин» [цит. за 4, с. 96-97].

Сама Н. Кобринська вважала, що найдієвіше ідеї поширюються через книжку. Ділячись знаннями і поглядами, можна не тільки залучити однодумців до

спільної справи, а й виховати покоління наступниць, яке знатиме: «Іти проте крок за кроком, добиватись своїх, прямуючих до висшого розвою людскости, прав, поборювати противні пересвідчення, їх що придержують найприроднійший хід нових питань, доказувати при кожній нагоді силу і спосібність, дану жінці природою, та здобувати всі становиська, що в'яжуться з новими, пробиваючими собі свіжу дорогу, задачами часу, – повинно бути цілию стремлінь жіночого руху» [цит. за 4, с. 97].

Власне життєве кредо сама письменниця у «Автобіографії» визначає так: «Я через літературу дійшла до розуміння положення жінки в суспільності» [5, с. 322].

Цікавилась поетеса творчістю німецького письменника Г. Бюхнера, працями англійського вченого Ч. Дарвіна, німецького філософа Е. Геккеля, німецького філософа-матеріаліста К. Маркса, а особливо С. Мілля («Пригноблення жінок»).

Михайло Грушевський зазначав, що тогочасне середовище дуже суворо оцінювало її творчість і вносило свої зміни в її твори та оповідання. В таких умовах вона шукала для себе такого критика, який би міг незаангажовано поглибити її творчий феномен у широкій біографічній та історико-літературній проекції. М. Грушевський відгукувався про неї як про «одну з визначніших та інтересніших фігур в нашій письменстві та взагалі культурнім життю» [3, с. 1].

З ініціативи Наталії Кобринської у Станіславові 1884 року було засновано першу українську жіночу організацію «Товариство руських жінок» [1, с. 87].

Разом із Оленою Пчілкою у червні 1887 року вона підготувала й видала антологію жіночої творчості – альманах «Перший вінок». Ця збірка заклала підвалини розвитку жіночих часописів. Альманах підтвердив високу духовність жінок-редакторів, письменниць, дописувачок, які самовіддано працювали на теренах збереження української культури та розвитку національної свідомості.

На сторінках альманаху Наталія Кобринська опублікувала статті феміністичного спрямування: «Про рух жіночий в новітніх часах», «Руське жіноцтво в Галичині в наших часах», «Замужня жінка середньої верстви», «Про первісну ціль Товариства руських жінок в Станіславі».

Іван Франко в журналі «Житте і слово» (1894 р.) виступив з оглядом-рецензією на перший випуск видання «Наша доля», де звернув увагу читачів на статтю Н. Кобринської «Жіноча справа в Галичині», розвідку «Звістка з заграниці і з краю» О. Кобилянської і Н. Кобринської. Публіцистиці самої Н. Кобринської І. Франко дав скромну оцінку, бо вважав, що белетристикою письменниця може сприяти значно більше жіночому руху, ніж газетними дописами. Другий і третій випуски альманаху «Наша доля» вийшли друком у Львові (1895-1896 рр.).

Своїми блискучими творами письменниця не просто показувала життя простих та багатих жінок, вона вживалась в образи, переймалась їхніми проблемами, переживала разом з ними їхні страждання.

До прикладу, варто звернути увагу на дебютне оповідання «Дух часу», у якому порушено проблему становища жінки у тогочасному соціумі: «Від віків прийнято так, що син більше честі робить матері від доньки» [5, с. 19]. Головна героїня має чотирьох дітей: три дівчинки та одного парубка. Й звісно, що хлопчина був бажанішим від дівчат: «Хлопець щасливіший від дівчини» [5, с. 20]. Через літературу письменниця акцентує увагу громадськості на безправності жінки від народження до останнього подиху. Для тогочасного суспільства жінка була наче рабіня, яка має тільки народжувати дітей, піклуватись про них, чоловіка та господарство. На більше вона не має шансу. Ретроградна пані Шумінська опирається «духові часу», поринаючи у рефлексії, спогади, не усвідомлюючи, що нова епоха несе нові ідеї. Про свій дебют письменниця зазначила: «Мушу також замітити, що то перше оповідання,

котре я написала, і, гадаю, що може служити за доказ, що у мене були вже ідеї зовсім сформовані, коли взялась за перо» [5, с. 10].

У оповіданнях «Задля кусника хліба» (1884) та «Ядзя і Катруся» (1890) героїні – безвольні та залежні істоти. Авторка зумисне вдається до такого прийому зображення героїнь, приводячи читача до думки, що саме соціум призвів до безправності жінок, які не мають можливості реалізуватись вповні, жити яскравим і щасливим життям.

Отже, феміністичні ідеї Наталії Кобринської відіграли значну роль у формуванні активних рухів за права жінок на теренах Галичини. «У художній творчості Кобринської зламу віків виразно явлено прикмети європейської ментальності та естетики, як намагання висловити складні духові феномени, що їх переживає уже нова, надчуттєва, індивідуально виражена свідомість» [6, с. 218]. Художня проза Н. Кобринської стала вираженням складного діалогу зі світом, висвітлення та трактування соціальних проблем, фемінної психології, екзистенційних ідей.

Література

1. Агеєва В., Борисюк І., Пашко О., Пелешенко О., Полюхович О., Щур О. Бунтарки : нові жінки і модерна нація. Київ, 2020. 368 с.

2. Гомілко О. Фемінізм // Філософський енциклопедичний словник / В. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. Київ : Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України : Абрис, 2002. 742 с.

3. Грушевський М. Наталія Кобринська // Літературно-науковий вісник. 1900. Т. 9. Кн. 1. С. 1.

4. Легкий М. Проза Наталії Кобринської (ідейно-естетична еволюція й поетика) // Українське літературознавство. 2012. Випуск 75. С. 95–115.

5. Кобринська Н. Вибрані твори. Київ, 1958. 417 с.

6. Швець А. Жінка з хистом Аріадни : Життєвий світ Наталії Кобринської в генераційному, світоглядному і творчому вимірах : монографія. Львів, 2018. 752 с.

Кльоц Вікторія – студентка 3 курсу Факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: проблеми емансипації жінки та феміністичних рухів в українській літературі.

Науковий керівник – старший викладач кафедри української літератури Пойда О.А.

Анна Ворона

ФІЛОСОФСЬКА КОНЦЕПЦІЯ ЗБІРКИ ІВАНА ФРАНКА «ЗІВ'ЯЛЕ ЛИСТЯ»

З-поміж художніх творів, написаних І. Франком є чимало таких, що претендують на універсальність. Дослідник Б. Тихолоз вважає, що збірка «Зів'яле листя» (1896) належить до визнаних шедеврів поетичної творчості І. Франка [2, с. 11-12].

Традиційною є думка, що «Зів'яле листя» – найперше книга любовно-еротичної лірики. Отже, «книга з виразною емоційною домінантою, феномен чистої поезії» [2, с. 12-13]. Однак, це не лише вірші, обумовлені почуттями, а й поезія інтелектуальної думки, що й є достатньою підставою аналізувати твори в контексті філософської лірики. Підзаголовок «лірична драма» спонукає до роздумів: чому любовні переживання чи мотиви ліричний герой називає драмою? Тут позначилися особливості психотипу І. Франка як поета-мислителя, який навіть найінтимніші переживання піддавав розумовій аналітиці, пропускав їх «крізь суворий фільтр... інтелекту», осмислював творчо-психологічну своєрідність кожного художнього та наукового задуму.